

СТ А Н О В И Щ Е

Относно: Констатациите и препоръките съдържащи се в Доклада на Комитета против изтезанията при посещенията му в Република България в периода 4-10 май 2012г.

Спазване принципа на сътрудничество и поверителност на събеседванията със затворниците.

ГДИН не за пръв път е домакин на редовните посещения на КПИ и нейните териториални структури част, от които са затворите се придържат към спазване на принципа на сътрудничество и поверителност на събеседванията със затворниците. Служителите от местата за лишаване от свобода са запознати с конфиденциалността на работата на делегацията, в т.ч. че проверяващите не дават информация относно интервюираните лица и от лишените от свобода не бива да се търси отговорност за направените изявления и подадените оплаквания пред представители на КПИ.

Пренаселеност на затворите

Основен проблем в местата за лишаване от свобода са пренаселеността и материално-битовите условия, при които са настанени осъдените лица или такива, задържани в едно или друго процесуално качество. С приемането на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, се създадоха нормативни граници за подобряване на материалните условия в българските затвори и привеждането им в съответствие с международните минимални стандарти.

В тази насока, Министерски съвет на свое заседание, проведено на 08.02.2010 г. прие с Решение „Програма за подобряване на условията в местата за лишаване от свобода през периода 2011-2013г“. Разработването на тази програма е продиктувано от разпоредбата на чл.43, ал.3 от ЗИНЗС и цели намаляване на пренаселеността в местата за лишаване от свобода и гарантиране на лично жизнено пространство на лишените от свобода, в съответствие с европейските стандарти. Съобразно препоръчителните европейски изисквания за създаване на нормални условия за бит и живот в местата за лишаване от свобода, следва да се осигури 4 кв.м. минимална жилищна площ за всеки лишен от свобода.

Програмата отразява намеренията на правителството за провеждане на последователна и цялостна политика в наказателно-изпълнителната област, с акцентирание на вниманието и усилията на изпълнителната власт върху подобряване на условията за бит и живот в българските пенитенциарни институции и привеждането им в съответствие с международните стандарти, приети за местата за задържане и Европейските правила за затворите на Съвета на Европа.

Пренаселеността на лишените от свобода е известен проблем на системата и се коментира в общественото пространство от години, но за съжаление проблема е актуален и

към настоящия момент особено в корпусите на затворите. Затова този проблем е изведен като приоритет №2 от програмата. По темата са проведени множество дискусии, обсъждания, планове и проекти, но поради липсата на финансови ресурси реално до момента проблема остава отворен за решаване.

С оглед намаляване пренаселеността в българските затвори ръководствата на Министерство на правосъдието и Главна дирекция „Изпълнение на наказанията предприеха следните действия в тази насока:

- *Започна процедура по преобразуване на ЗООТ „Вит“ към затвора гр. Плевен в ЗОЗТ.*

Осигурени са и необходимите финансови средства от бюджета за неговото реновиране и привеждане в съответствие с мерките свързани с завишената степен на охрана и сигурност. Предвижда се въпросното общежитие да бъде пуснато в експлоатация до края на месец октомври 2012 г. Това ще облекчи корпуса на затвора гр. Плевен от гледна точка на неговата натовареност.

- *Изграждане на ново ЗОЗТ с капацитет за настаняване 450 лишени от свобода в с. Дебелт към затвора гр. Бургас.*

Затвора гр. Бургас се отличава като място за лишаване от свобода с най-висока степен на пренаселеност – около 1.6 кв. м. жилищна площ на един лишен от свобода, което поражда висока степен на напрежение и агресия сред правонарушителите. При капацитет на корпуса на затвора за 371 лица, са настанени над 900 лишени от свобода. Налице е реална възможност с преустройството на съществуващия сграден фонд за нуждите на затворническо общежитие от закрит тип, да бъдат изведени от корпуса на затвора до 450 лишени от свобода. Изградено е ново външно ел. снабдяване на обекта, което е предпоставка за съкращаване сроковете за преустройство на общежитието. С преустройството на съществуващия сграден фонд в ново затворническо общежитие ще се подобрят условията на бит и живот, и ще се осигури минимална жилищна площ на един лишен от свобода от 4 кв. м. в корпуса на затвора и в новото пенитенциарно заведение.

- *Основен ремонт и реконструкция на затворническо общежитие в с. Разделна към затвора гр. Варна.*

С висока степен на пренаселеност се характеризира и корпуса на затвора гр. Варна. При капацитет за настаняване до 320 лишени от свобода, настанените лица надхвърлят 600. Нуждата от изграждане на отделение от закрит тип за 100 лишени от свобода в затворническо общежитие „Разделна“ е осезателна. Такава алтернатива съществува с преустройството на етаж от крило на сградата на затворническото общежитие от открит тип в „Разделна“.

С обособяването на отделение от закрит тип в ЗО „Разделна“ ще се облекчи в голяма степен сегашната пренаселеност и ще стане възможно осъществяването на ремонтно – възстановителни работи в помещения в корпуса на затвора.

Финансовите средства за двете затворнически общежития в с. Дебелт и с. Разделна са осигурени по европейски проекти/ Норвежки финансов механизъм /срок за тяхното откриване и функциониране към настоящия момент е определен за 2013 г./

Борба с явлението „корупция“

Постигнатите резултати в предотвратяването на корупционните практики се превръщат във важно мерило за успешната ни интеграция в ЕС и за въвеждането на съвременни стандарти за изграждане пенитенциарната институция на демокрацията.

Нормалният живот в една страна с работеща правораздавателна система се изразява в доброволното спазване на правните норми, като прибегването до помощта на правното санкциониране е изключение. Когато коефициентът на доброволното спазване на правните норми спадне под минималното равнище, не може да се отрече, че системата се нуждае от реформи.

Важно е да се отбележи, че българската пенитенциарна система има дълбоки традиции и професионално компетентен състав. В този план, репресията, насочена срещу този вид нарушения, без да има намеса във връзка с дълбоките причини, които поражда и поддържат тези нарушения, едва ли би постигнала успех. По-скоро би затвърдила убедителността на заблудата в старото правило за реципрочната и продължителна еволюция на „оръдието и бронята“.

По-полезно би било обратното – директна намеса върху основата, която позволява на корупцията в системата да се разраства. Казано по друг начин, реализацията на цялостна антикорупционна превенция изисква използване на комплексни пакети за противодействие на корупцията. Такива взаимосвързани мерки са разработени и се практикуват в редица държавни и частни организации в Европа и по света.

Рисковете за осъществяване на корупционни практики от служителите на пенитенциарната система са високи поради перманентното им взаимодействие с негативно настроена, недоброжелателна среда. Наличието в наши дни на все по-голям брой лишени от свобода, свързани с организираната и икономическа престъпност, подлагат служителите на пенитенциарните заведения на интензивни и мащабни влияния за въвличането им в корупционни схеми и действия. Това налага, антикорупционната профилактика в системата да обхване промени по отношение на персонала, като са започне от подбора, обучението, стимулирането и санкционирането на служителите и се стигне до организацията, управлението и контрола на служебното им поведение:

- Повишаване критериите, основани на изискуемите качества и постоянен контрол на процеса по подбор на служителите;
  - Прецизиране на пречките за заемане на съответната длъжност;
  - Допълнителни ограничения на евентуална външна заетост или компенсираща професионална дейност;
  - Професионално обучение, насочено към постигане на висок морал по време на службата;
  - Въвеждане на антикорупционно обучение на служителите на различните нива в структурните звена;
  - Поставяне развитието в кариерата на служителите в зависимост от качеството при изпълнение на преките им задължения;
  - Промяна в системата на заплащане с оглед привличане и задържане на качествени служители;
  - Материално стимулиране при реализирани високи професионални резултати;
  - Разнообразие на моралните стимули за проявена активност при ангажиране с високо отговорни дейности;
  - Адекватност и градация на дисциплинарните санкции при установяване на свързаност или сътрудничество на служителите с престъпни групи и организации;
- Други:
- Създаване на действени механизми за самоконтрол в пенитенциарната система за борба с корупционните практики;
  - Изграждане на механизъм за обмен на информация с други държавни институции;

- Инициране на промени в НК с цел криминализиране на търговията с влияние и сътрудничество на служители с представители на организираната престъпност.

Трудно е да се определи степента на бъдещия успех на всяка една конкретна стратегия за превенция и контрол на корупцията. Най-важното е всички набелязани стратегии да бъдат прилагани с неизменна обвързаност и здрав разум.

В тази насока Министерство на правосъдието и в частност ГД „Изпълнение на наказанията“ предприе решителни мерки за превенция и противодействие на корупцията в българските пенитенциарни заведения. Беше разработена и утвърдена от министъра на правосъдието Стратегия за превенция и противодействие на корупцията в ГДИН и териториалните ѝ служби. В учебните програми за обучение на персонала в затворите и арестите са залегнали теми свързани с корупционните практики.

При констатираните случаи на корупционно поведение от служители от затворната система Ръководството на ГД „Изпълнение на наказанията“ взема съответното отношение. Спрямо служителите, по отношение на които по безспорен и категоричен начин е установено, че са участвали в едни или други корупционни схеми е реализирана дисциплинарна отговорност и събраните в хода на дисциплинарно производство материали са предадени на съответната прокуратура за търсене на наказателна отговорност.

Конкретно в затвора в гр. Бургас са констатирани три случая на неправомерни взаимоотношения, касаещи обвързване на служители с лишени от свобода, като в два от случаите образуват дисциплинарни производства са приключили с налагането на дисциплинарно наказание „уволнение“. В третия случай работата на дисциплинарно разследващия орган продължава, като предстои да се реализират съответните мерки в срок.

Независимо от предприетите административни санкции във всеки от случаите, съдържащ данни за наличие на престъпление е подаден сигнал до компетентните органи, с оглед образуването на досъдебно производство.

Малтретиране на лишените от свобода

Хипотезите, при които служителите от надзорно-охранителния състав могат да използват физическа сила и помощни средства са правно уредени в раздел III на ЗИНЗС.

Стриктното спазване на законовите разпоредби при употребата на физическа сила и помощни средства спрямо лишените от свобода е основен приоритет на затворническата администрация, като се полагат постоянни усилия за ограничаването на подобни инциденти.

Именно в тази насока се забелязва намаляване употребата на физическа сила и помощни средства спрямо осъдените от страна на надзорно-охранителния състав.

Това е резултат от усилията на ръководството на пенитенциарните заведения тяхното използване да бъде сведено до минимум.

От анализа на постъпващите данни е видно, че използването им са по-скоро изолирани случаи, а не установена практика, като същевременно през последните години броят на случаите на употреба на физическа сила намалява.

За ограничаване на случаите на употреба на помощни средства, белезници спрямо лишени от свобода е издадено разпореждане на ГДИН, което е разпратено до териториалните служби с писмо № 5339/15.05.2012год. Дадени са указания ползването на помощни средства (белезници, усмирителни пояси, палки и други) от надзорно-охранителния състав да бъде обосновано от конкретни факти и обстоятелства и да става само при строго съобразяване с конкретните индивидуални случаи в съответствие с разпоредбите на чл. 115 от ЗИНЗС.

Практика е в работата със служителите от НОС, ежемесечно да се обръща внимание на разводите, отводите, проверката на постове и при други случаи, стриктно да се

придържат към регламентиранията в закона условия за употреба на физическа сила и помощни средства, като се напомня каква отговорност носят при доказан случай на неправомерна употреба. В чл. чл. 113, 114 и 115 ЗИНЗС са уредени основанията и случаите, при които може да се използва физическа сила и помощни средства.

За всеки такъв съгласно изискванията на чл. 118, ал. 2 от ЗИНЗС писмено се уведомява и съответната наблюдаваща прокуратура, с оглед упражняване на допълнителен контрол на законност на действията на затворническата администрация.

В случай, че е необходимо да бъдат използвани помощни средства – белезници, спрямо лишени от свобода за по-дълги периоди от време при конкретни поводи е разпоредено да се изготвя индивидуална мотивирана заповед съобразена с конкретната обстановка, характера на нарушението и личността на нарушителя.

В случай на констатирано незаконосъобразно използване на физическа сила и помощни средства от затворническия персонал ръководството на съответното пенитенциарно заведение предприема съответните мерки срещу провинилият се служител с оглед реализиране на дисциплинарна отговорност. Въпросите свързани с тази материя са залегнали в учебната програма за обучението на служителите от надзорно-охранителния състав, като се отделя специално място на този раздел: условията, при които се употребяват физическа сила, помощно средство или огнестрелно оръжие; начините на употребата им; при какви ситуации и до каква степен да се използват.

Относно препоръките на КПИ във връзка с получените сигнали и твърдения, за физическо малтретиране на затворници в затвора гр. Варна от страна на служители/ юмруци, ритници, удари с палка/ и за вербални обиди от страна на персонала, ръководството на затвора гр. Варна е предприело необходимите мерки. Разпоредено е ежедневно да се извършва инструктаж на НОС, да не превишават правомощията си и да не се прибегва до излишно физическо насилие и вербални обиди срещу лишени от свобода. Периодично им се напомня, че физическа сила и палки могат да се използват само когато, и в такава степен, точно доколкото е необходимо за поддържане на сигурността и добрия ред, и никога, като форма на наказание. Освен това е създаден регистър в дежурната стая на затвора, в който се отразяват всички случаи на употреба на помощни средства и имобилизация/фиксиране/ на лишен от свобода.

Системите за видеонаблюдение в местата за лишаване от свобода се използват за осигуряване на контрол и недопускане на нарушения както от лишените от свобода така и от служителите от надзорно-охранителния състав.

При възникване на инциденти от всякакъв характер включително и при използването на физическа сила и помощни средства записите от охранителните камери се преглеждат за изясняване на фактическата обстановка. Съществуващите към момента устройства за записване на видеоинформацията ни позволяват да съхраним същата до около един месец, след този период системата автоматично изтрива най-стария запис. При възникнала необходимост тази видео информация се прехвърля и съхранява на друг носител /DVD-диск/ за последващи действия при случай на инциденти или неправомерна употреба на физическа сила или помощни средства и други.

Във връзка с констатации на КПИ за допуснати дисциплинарни нарушения от ръководството на затвора гр. Бургас бяха предприети съответни мерки. Началника на затвора гр. Бургас е освободен от заеманата длъжност по дисциплинарен ред.

В случай на констатирано незаконосъобразно използване на физическа сила и помощни средства от затворническия персонал ръководството на съответното пенитенциарно заведение предприема съответните мерки срещу провинилият се служител с оглед реализиране на дисциплинарна отговорност. За неправомерна употреба на

физическа сила и помощни средства от надзирател в затвора в гр. Бургас е образувано дисциплинарно производство срещу служителя, със заповед № Л-3483/09.05.2012 год. на ГДИН, като с отделна заповед е отстранен от заеманата длъжност до приключване на проверката, а в следствие на служителя е наложено най-тежкото дисциплинарно наказание – „Уволнение”.

Насилието между лишените от свобода действително е срещано в местата за лишаване от свобода, но не може да се каже, че това са масови и ежедневни случаи. При повечето инциденти персоналът реагира своевременно и предприема адекватни мерки за ограничаване на вредните последици, включително и за оказване на медицинска помощ, при необходимост.

Невъзможността за ограничаване на тези нарушения се дължи до голяма степен на недостатъчния жилищен капацитет и настаняването на десет и повече лишени от свобода да съжителстват в едно помещение. Повечето нарушения от такъв характер се случват след приключването на вечерната проверка и заключването на затворниците в спалните помещения. По тази причина на служителите от НОС се дават ежедневни указания за по-голяма бдителност през тъмната част от денонощието и предприемане на незабавни адекватни мерки при констатиране на насилие.

При регистриране на каквито и да е прояви на насилие, физически или психически тормоз, се докладва на началника на затвора и се предприемат мерки за установяване на виновните лица и за дисциплинарното им санкциониране, като в случаите на чл. 100, ал. 3 от ЗИНЗС незабавно се уведомява и съответната наблюдаваща прокуратура. Действително, макар и рядко, са налице и случаи на физическо насилие /без сериозни травматични увреждания/ между лишени от свобода.

По всички констатирани случаи са образувани дисциплинарни преписки, извършвани са нужните проверки и е взето отношение от дисциплинарен и организационен характер.

Констатациите за фиксиране с белезници на лишени от свобода в затвора в гр. Варна са по повод суицидни опити и са осъществени с оглед опазване на живота и здравето на лицата. Имобилизацията е реализирана като временна мярка, която е преустановена веднага след отпадане на необходимостта. С оглед недопускане на прекомерна употреба на помощни средства са предприети мерки за настаняване на лицата, отправящи заплахи за извършване на суицид в помещения съвместно с други затворници, които подпомагат затворническата администрация при проследяване на поведението им, недопускане и предотвратяване на самоувреждания.

Действително използването на помощни средства при подобни случаи не е най-адекватното решение, но администрацията е изхождала от мисълта да се опази, най-ценното, а именно живота на затворника.

В затвора гр. Варна при необходимост от прилагане на мярка имобилизация, всеки инспектор „Социална дейност и възпитателна работа и инспектор - психолог следва да изготвят подробен и точен доклад за причините налагащи прилагането на „Фиксиране с белезници" за конкретния лишен от свобода. Следи се да се спазва принципа - тази мярка да се използва само като последно средство за предотвратяване на риска от вреди спрямо лишения от свобода или останалите затворници и само, когато всички други приемливи възможности не дават задоволителен резултат за преодоляване на рисковете. Менталното и физическо състояние на имобилизираното лице следва през цялото време да бъде цялостно и директно наблюдавано от служител на НОС, инспектор „Социална дейност и възпитателна работа”, инспектор - психолог и медицинско лице, като се осигурява непосредствен човешки контакт с него, намаляващ неговата тревожност с индивидуални и бързи реакции. Всяко индивидуално наблюдение от всеки служител трябва да се осъществява вътре в

помещението, а ако лишеният от свобода пожелае - много близо до вратата/в обсега на слуха и така, че да може незабавно да се осъществява персонален контакт/. Всеки наблюдаващ служител трябва да води текущ писмен доклад.

Условия на задържане

Стандартите за материалните условия за изпълнение на наказанието лишаване от свобода на ООН съдържат принципа “всеки затворник в самостоятелна стая или килия”. Европейските правила за затворите смекчават това изискване, като допускат съвместно настаняване с оглед предимствата за общуване.

Материалните условия в българските затвори са тежки и далеч от европейските стандарти. Тези условия на живот силно затрудняват ефективното поправително въздействие на наказанието, осигуряването на смислена ангажираност, образователни дейности и корекционни програми.

Сегашното състояние на материално-техническата база на затворите и местата за задържане се характеризира с недостатъчен сграден фонд, висока степен на пренаселеност и влошени материални условия, които застрашават физическото и психическото здраве на осъдените и задържаните лица и не дават възможност за осъществяването на ефективно поправително въздействие върху тях, в съответствие с основните принципи, залегнали в препоръките на Комитета на министрите на Съвета на Европа и Международните минимални стандарти, приети за местата за задържане. Условията на бит и живот в пенитенциарните заведения продължават да бъдат обект на критика и справедливи упреци от страна на международни и вътрешни правозащитни органи и организации, поради това че са в противоречие с изискванията на европейските стандарти за третиране на правонарушителите. Те са в основата на осъдителните решения на Европейския съд по правата на човека срещу Република България. Препоръки за подобряване на материалните условия в местата за лишаване от свобода, като необходима предпоставка за хуманното третиране на правонарушителите и гаранция за спазване правата на човека, се съдържат и в докладите на европейските експерти по глава 24 „Правосъдие и вътрешни работи” и от проверките на Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание (ЕКПН), проведени през последните години.

Препоръчителните като минимум от 4 до 6 кв. м. жилищна площ на един лишен от свобода от Съвета на директорите на европейските затворни администрации не са осигурени в затворите и в затворническите общежития от закрит тип в страната ни.

Тежките материални проблеми на пенитенциарната система, особено на заведенията от закрит тип, приоритетно извеждат на преден план необходимостта от преустройството, реконструкцията и модернизирването на съществуващата материална база на затворите и арестите и привеждането ѝ в съответствие с международните стандарти относно местата за задържане и Европейските правила за затворите. През 2010 г. Правителството на Република България отчете обективното състояние на материалните условия в местата за лишаване от свобода и направи решителни крачки за постепенното им привеждане към европейските изисквания. Министерският съвет прие с решение на заседанието си, проведено на 08.09.2010 г., Програма за подобряване на условията в местата за лишаване от свобода през периода 2011 г. – 2013 г. и План за действие за изпълнение на програмата, като бяха предвидени за реализиране целите на програмата общо 20 400 000 лв. (10 200 000 евро).

Осъществяването на целите и приоритетите, заложили в програмата, изискват значителни финансови ресурси през периода на действието ѝ. В резултат на тежката икономическа и финансова криза през последните две години бяха предприети строги

ограничителни мерки от страна на българското правителство. В резултат на рестриктивните мерки бяха сериозно редуцирани бюджетните средства за капиталови разходи. На настоящия етап Програмата не е финансово обезпечена, което поставя под съмнение изпълнението на нейните цели и на приетите със Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража ангажименти, свързани с подобряването на материалните условия в местата за лишаване от свобода. Недостигът до този момент на целеви инвестиции за пенитенциарната система, налагат търсенето и привличането на допълнителни източници на финансови ресурси чрез европейски програми. В този контекст, Норвежкият финансов механизъм създава изключително благоприятни предпоставки и възможности да се осъществи значителен напредък в разширяването, преустройството и модернизирването на материално-техническата база на местата за лишаване от свобода и на местата за задържане.

Във връзка с доклада на КПИ и отправените препоръки за вземане на незабавни мерки за подобряване на материално-битовите условия в българските затвори и по конкретно в затворите в гр. Варна и гр. Бургас ръководствата на двете пенитенциарни заведения предприеха съответните мерки в тази насока:

Затвора гр. Варна

- създадена е организация и към момента на всеки затворник се осигурява легло с чист дюшек, одеала и спално бельо. Предоставена е възможност за редовно изпиране;
- работи се по въпроса за денонощен достъп на затворниците до тоалетни и преустановяването на използването на кофи;
- със собствени сили се извършват поетапно ремонти на общите санитарни помещения;
- в момента се извършва изграждане на тоалетни в зоната със повишена сигурност. Планирано е поетапно изграждане на тоалетни в корпуса на затвора Варна;
- изготвят се искания за проектиране и финансиране за основен ремонт на затворническите бани и разширяване на санитарните помещения в затвора Варна;
- редовно се осигуряват санитарно хигиенни материали в рамките на ограничените финансови възможности;
- възложено е на оторизирани мед. фирми дезинфекция на спалните помещения и общите части.

Изхранване.

По препоръката за преместване на кухнята извън сутерена и основен ремонт, следва да отбележим, че на настоящия етап може да се извърши ремонт. Преместването на кухнята и основен ремонт изискват значителни финансови средства.

Храната се доставя по предвидения от закона ред в качество и калорийна стойност по съответните утвърдени от МП и МЗ таблици.

Материални условия в отделението за затворници с доживотни присъди

- в момента се осъществя ремонт в отделението, измазване и боядисване;
- изграждат се санитарни възли във всяко спално помещение;
- към момента е технически невъзможно разширяване и преустройство на килиите по чисто архитектурни и инженерни причини;
- изкуственото осветление в затвора Варна през нощта се спира;
- подобрен е притока на естествена светлина чрез премахване на остарели физически съоръжения за охрана;
- ежемесечно от самодейния колектив на затворническата общност се раздават хигиенни и почистващи материали. Отделно се изписват и раздават препарати на хигиениста

на затвора за поддържане на затворническа кухня, общите части и ЗО. Осигурен е достъп до помещение за пране и сушене на дрехи.

В килиите на доживотно осъдените лица в затвора гр. Варна са подменени решетките на прозорците, като по този начин се осигури приток на повече слънчева светлина. В момента се извършват ремонти в техните килии, като се монтират във всяко помещение умивалник и тоалетна с постоянно течаща вода.

Затвора гр. Бургас

През последните години в Затвора гр. Бургас рязко се увеличи броя на приетите лишени от свобода, като над два пъти е превишен капацитета на корпуса на затвора. Това, както и влошеното финансово състояние, не дава възможност да бъдат изпълнени препоръките на КПИ. Цялостна реорганизация и ремонт на корпуса може да бъде осъществена след изграждане на ЗО "Дебелт" и преместването на част от лишените от свобода там. При това условие ще бъдат подобрени и хигиенните условия в сградата. Към момента лишените от свобода са осигурени с легла, дюшеци, одеяла и спално бельо, което перат по график. В рамките на финансовите възможности поетапно ще бъдат подменени водопроводните тръби, в последствие и канализационните. За оборудването на тоалетните и баните, с метални антивандални системи, съгласно изискванията, ще бъдат необходими 480000 лв. При възникване на необходимост се извършва дезинсекция, а хигиената в коридорите и спалните помещения се поддържа от самите лишени от свобода, като за това им се осигуряват почистващи и дезинфекционни препарати. Кухнята на затвора се намира в сутерена, като за пълното ѝ ремонтване, оборудване с необходимата техника и превеждането и в състояние съгласно законодателството, са необходими около 550000 лв.

Във връзка с препоръките на КПИ за по нататъшно развитие на програмите за трудови, образователни и професионални дейности с лишените от свобода Ръководствата на затворите гр. Бургас и гр. Варна са предприели действия в тази насока а именно:

В затвора гр. Бургас

- Увеличен е броя на паралелките от начален курс от 6 на 8.
- С подкрепата на ГД „Изпълнение на наказанията”, включително и финансова, е извършен ремонт на още две стаи в „Учебния център” на V- я етаж в корпуса на Затвора – Бургас. Резултатът е включване на още около 40 лишени от свобода в учебния процес.
- Мотивиране на лишените от свобода да повишат образователното си ниво в училищата към пенитенциарната система. Тази година са кандидатствали 30 лишени от свобода. Администрацията на затвора им е оказала съдействие за комплектоване на документите, включително и за представяне на документ от училището, където последно са учили.
- Увеличени са специализираните програми и са включени повече лишени от свобода в тренинговата група за развиване на социалните умения. В момента функционират седем такива програми. За една година през тях преминават около 200 лишени от свобода. В тези програми са включени обвиняеми и подсъдими лица, както и осъдените на доживотен затвор. Всеки инспектор провежда програмата за която отговаря два пъти в годината т.е. по една за всяко шестмесечие.
- По взаимоучителната метода са разкрити курсове по английски и немски език, като за преподаватели се привлякоха лишени от свобода, завършили английска гимназия или пребивавали дълги години в съответните държави. За периода 2009 г. – 2012 г. през тези курсове са преминали 67 лишени от свобода.

- Провеждане на повече спортни турнири. Всяка година се провеждат по 6 спортни турнира. През тази година при финализирането на състезанието активно се включват и отборите от двете общежития.

- Увеличен е броя на клубовете по интереси с още един.

До момента са функционирали 5 клуба по интереси: Клуб „Музика”, Клуб „Народни танци”, Клуб „Арт – академия”, Клуб „Самодейно творчество”, Клуб „Цветно изкуство”. След препоръките на КПИ се формира още един клуб „Корабо моделиране”, за който лишени от свобода заявиха желание да участват. Общо в клубовете по интереси към момента са 6 и в тях участват 30 лишени от свобода.

- Включени са повече лишени от свобода в доброволен труд като алтернатива на липсващата трудова заетост.

Лишените от свобода хигиенизират помещенията, а когато се осигурят материали ги боядисват и освежават. За съжаление липсата на

средства за ремонтни дейности е пречка за по-систематично прилагане на доброволния труд сред лишените от свобода.

- Разширяване на общо пенитенциарните дейности, привличане на НПО организации в образователни и възпитателни дейности. Сдружение „Доза обич” от 7 години работят с лишени от свобода и повишават тяхната здравна култура. През последните 3 години се организираха лектории с лекарския състав на РИОКОЗ, през които преминават всички затворници. През 2011г. в продължение на 4 месеца бе пилотирана програмата „Превенция на сексуалното насилие” съвместно с НПО „ИГА” и ГД „Изпълнение на наказанията”.

- Увеличен е броя и разнообразието на общо пенитенциарните дейности.

- Провеждане на различни професионални курсове, организирани от ГД „Изпълнение на наказанията” през 2012 и 2013 година, където е предвидено около 800 лишени от свобода да получат професионална квалификация

В затвора гр. Варна

Всеки инспектор социална дейност и възпитателна работа е обогатил дейностите в групата си за смислено ангажиране на свободното време на лишените от свобода – мотивиране на лишените от свобода към продължаване на образователната си степен, чрез посещаване на учебни занятия или включване в образователни програми за неграмотни, образователни беседи, участие в професионални курсове при организирането на такива в условията на затвора. Вземат се предвид специфичните нужди на различните групи от затворническата популация.

- Един лишен от свобода с доживотна присъда, настанен в общите части ще продължи образованието си в училище. Един лишен от свобода с доживотна присъда, настанен в общите части е назначен по домакински щат, строител.

- Предприети са действия за осигуряване на допълнително време по график за спортни дейности на открито.

- Провежда се групова работа за адаптация на новопостъпили, през която преминават всички новопостъпили лишени от свобода.

- Провежда се групова работа „подготовка живот на свобода”, през която преминават всички лишени от свобода на които предстои освобождаване от затвора.

- Провежда се краткосрочна програма за третиране на наркозависими с участието на 15 лишени от свобода.

- Провежда се групова работа за овладяване на гнева с участието на 8 лишени от свобода-доживотно осъдени и група от 12 лишени от свобода – осъдени.

По отношение на доживотно осъдените лишени от свобода провежданата с тях социално-възпитателна дейност се осъществява въз основа на разпоредбите на ЗИНЗС и ППЗИНЗС, както и съобразно националните стандарти за третиране на доживотно осъдени лица.

В местата за лишаване от свобода към 01.09.2012 г. изтърпяват наказание „доживотен затвор“ -167 лица от тях без право на замяна - 59 и 108 с право на замяна.

През последните години са положени значителни усилия за подобряване на битовите условия в зоните за повишена сигурност, като стремежа е насочен, третирането на доживотно осъдените да се доближава до европейските стандарти.

Подобряване качеството им на живот способства за намаляване броя на жалбите до различни институции, искове и претенции към държавата. Това дава възможност на служителите да потърсят нови възможности за осмисляне на престоя им, както и за целенасочена индивидуално-възпитателна работа с тях. Налице е стремеж към стимулиране на дължимото поведение, съхранение на психологическия им статус и откриването пред тях на перспективи за промяна в правния статус. Успешното интегриране на доживотно осъдените с другите лишени от свобода не е само „експеримент“ а е утвърдена практика в затворите и е част от управлението на тази категория правонарушители.

През 2011 г. по общия ред са настанени 8 доживотно осъдени или двойно повече в сравнение с 2010 г. Тази положителна тенденция, освен за ефективна корекционна дейност, говори и за значителна промяна в отношението към тази категория осъдени лица от страна на съответната затворна администрация.

Важен напредък в социално-възпитателната работа с доживотно осъдените лица се отчита по посока на активизиране прилагането на груповите форми на работа с тях в зоните за повишена сигурност. Допълнително са разгърнати психологически консултации и дейности по диагностика на актуалното психологическо състояние на тази категория осъдени лица. По този начин в един по-ранен етап се прогностицират състояния на повишена тревожност, депресивност и суициден риск.

Доживотно осъдените са включени в учебно-образователен процес чрез индивидуална форма на обучение към училищата в съответните затвори.

От всички екипи, реализиращи специализирани групови програми с доживотно осъдени лица се отчита висока ефективност по посока на ограничаване на личностния регрес от продължителната изолация, позитивирание на взаимоотношенията между затворната администрация и доживотно осъдените и развитие на социални умения, необходими при настаняването им по общия ред.

Значителни трудности в социално-възпитателната работа се отчитат при доживотно осъдените лица с личностни разстройства, чийто брой постепенно се увеличава. При тези лица се идентифицира висок риск от сериозни вреди спрямо околните и същият остава относително постоянен въпреки прилаганите интервенции.

Дейности касаещи надзорно-охранителния състав, охраната и сигурността в МЛС

ГД „Изпълнение на наказанията“ разбира и споделя загрижеността на КПИ за недостатъчния брой на охранителен персонал. Действително можем да потвърдим, че подобна констатация е правена и при предходни посещения на КПИ, но към настоящия момент не са реализирани мерки по увеличаване на броя на служителите поради липса на бюджетни финансови средства.

Като положителен аспект в тази насока можем да отбележим факта, че по отношение на обявяването на конкурси и усвояването на свободните щатни бройки в надзорно-охранително направление се работи целенасочено, като се предвижда максимално ускоряване на процедурите по набиране и назначаване на надзиратели.

Поради непривлекателния труд и невъзможността да се осигури адекватно заплащане / заплатите на персонала от години не са увеличавани. За последен път това е станало от 01.01.2009 г. с 5 %./, което не е достатъчно мотивиращо, за кандидати за работа в българските пенитенциарни заведения.

Също така непрекъснато променящото се трудово, социално и осигурително законодателство, засягащо статута на служителите от системата на изпълнение на наказанията влияе негативно върху тях, поради което се наблюдава известно периодично текучество на служители от местата за лишаване от свобода, които напускат системата.

Ежегодното редуциране на броя на държавните служители в бюджетната сфера, засяга непосредствено и личния състав на пенитенциарната система. Позицията на ГДИН, при всяко искане за намаляване на състава е, че това ще доведе до сериозни проблеми в организацията на охраната и в третирането на лишените от свобода.

По отношение на носенето на палки от служителите от НОС следва да се отбележи, че този атрибут е част от помощните средства, предназначени за подпомагане на изпълнението на служебните задължения на НОС и са задължителен елемент от екипировката на надзирателите. Употребата им е регламентирана в ЗИНЗС. Във връзка с предходни препоръки на КПИ въпросът е обсъден на служебни съвещания с ръководителите на затворите в страната и е установена практика да не се допуска излишна показност и парадност при носенето на палки по време на носене на постовата служба. Освен това, палките обикновено се остават в съответните постови помещения и по-рядко се носят на кръста.

Следва да се има предвид, че палката се явява единственото средство за отблъскване на нападения срещу служителите или срещу други лишени от свобода, и играе възпираща роля спрямо буйстващи и агресивни затворници. Не на последно място, не бива да се забравя и обективната истина, че в българските затвори по време на дежурство един надзирател общува с 40 – 50 лишени от свобода, като една част от тях са с непредсказуемо поведение и проявление, особено в психиатричното отделение. По темата за носене на помощни средства не еднократно реагира остро и синдикалната организация на Служителите на затворите в България.

Здравно обслужване

Здравното обслужване и в двата затвора е много проблематично поради изключителния недостиг на персонал и ресурси. Делегацията беше засипана от оплаквания за трудности с достъпа до затворническия медицински персонал, неадекватното качество на грижите (включително стоматологични грижи), проблематичния достъп до външни специалисти/болници (особено по осигурителни причини) и забавянния при преместване във външни болници.

Във Варненския затвор медицинският персонал се състоеше от един общо практикуващ лекар, който съвсем наскоро се беше завърнал към задълженията си след продължителен отпуск по болест – и фелдшерка, като и двамата са на пълен щат. Лекарят от близкото затворническо общежитие „Разделна“ е осигурявал медицинско обслужване при отсъствие на фелдшерката. Мястото на психиатър е вакантно от януари 2011 г. Зъболекар на непълен щат присъства за по два часа пет дни в седмицата. В заведението нямаше

квалифицирана медицинска сестра. В обобщение, от януари 2011 г. потребностите на заведението от медицински грижи по същество са осигурявани от една фелдшерка. Делегацията беше впечатлена от нейния професионализъм и ангажираност, това беше признато и от затворниците, но въпреки това обстоятелството, че в продължение на най-малко 18 месеца не е намерено решение за компенсиране на липсата на общо практикуващ лекар, е неприемливо.

В Бургаския затвор работят зъболекар, фелдшер и дентална сестра – всички на пълен щат. Има две вакантни места: за общо практикуващ лекар и психиатър. Назначен е общо практикуващ лекар на граждански договор, който посещава затвора за два часа на ден (от понеделник до петък), но обслужва само затворниците със здравни осигуровки. В случая е общоприето становището, че този персонал е напълно недостатъчен за задоволително обгрижване на повече от 1 000 затворници.

Гореописаното състояние с персонала до голяма степен затруднява предоставянето на здравни грижи достойни за това име в посетените заведения. Освен това, прекалено се разчита на фелдшерите, което ги принуждава да практикуват извън границите на своята компетентност.

В медицински център при затвора гр. Варна има разкрити 6 (шест) щатни бройки. Към момента са заети: един директор на МЦ, лекар ординатор в ЗО „Разделна”, един медицински фелдшер, лекар по дентална медицина на граждански договор. Вакантни са длъжностите за лекар психиатър, лекар по дентална медицина и медицинска сестра. Директорът на МЦ е в продължителен отпуск по болест. Понастоящем той е на активно лечение в „Специализирана болница за активно лечение по белодробни болести” гр. Габрово с диагноза: „Мултирезистентна туберкулоза”. Болничното лечение ще продължи 6 (шест) месеца, след което предстои минимум 18 (осемнадесет) месеца да проведе домашно лечение. Във връзка с продължителния отпуск по болест, с писмо рег. № 1290/28.05.2012г. на затвора гр. Варна са изпратени медицинските документи за освидетелстване от ЦТЕЛК на Медицински Институт на МВР гр. София. Отговорът на ЦТЕЛК, МИ – МВР с рег. № 1089/25.06.2012г. е че се касае за обострено хронично инфекциозно заболяване, с продължителен ход на протичане и експертизата на работоспособността ще бъде извършена след приключване на болничното лечение. Това обективно води до големи затруднения при медицинското обслужване на лишените от свобода в затвора гр. Варна. По тази причина, с писмо рег. № 1571/02.07.2012г. на затвора гр. Варна, медицинските документи са изпратени в ТЕЛК по белодробни болести гр. Варна, с оглед трудоустрояване. Отговорът се очаква.

Главна дирекция „Изпълнение на наказанията” разбира трудностите при назначаване на квалифициран персонал в затворите и по този повод с писмо рег. 5541/04.07.2011г. на ГД”ИН” е разрешено сключване на граждански договори с общо практикуващ лекар, лекар психиатър и лекар по дентална медицина в затвора гр. Варна.

В медицински център при затвора гр. Бургас има разкрити 6 (шест) щатни бройки. Към момента работят: двама медицински фелдшери, лекар по дентална медицина, медицинска сестра. Вакантна е длъжността за лекар психиатър. Поради освобождаване на директора на МЦ от началото на 2012г., Главна дирекция „Изпълнение на наказанията” е разрешила да бъде сключен граждански договор с един общо практикуващ лекар, до назначаване на титуляр на вакантната длъжност „Директор на медицински център”, което е изпълнено от администрацията на затвора гр. Бургас. Своевременно е инициатирано предложение до Министерство на правосъдието за обявяване на конкурс за вакантната длъжност. Със заповед № ЧР – 05 – 22/19.06.2012г. на министъра на правосъдието е обявен конкурсът за длъжността „Директор на медицински център” в затвора гр. Бургас.

С предприетите мерки, ръководството на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията” очаква в кратки срокове да бъде решен проблемът с кадровото обезпечаване в затворите гр. Варна и Бургас.

Препоръките на КПИ за назначаване на допълнителен медицински персонал от пет медицински сестри за двата затвора, ще бъдат разгледани и взети под внимание от ръководството на ГД”ИН” при изготвяне на щатното разписание, съобразено с числения състав на дирекцията.

От страна на ГДИН се полагат целенасочени усилия за назначаване на лекар – психиатър в двата затвора. Многократно е обявяван конкурс за вакантните длъжности, но липсват кандидати за обявените позиции. Причините са комплексни: дефицит на лекари със придобита специалност „Психиатрия” в национален мащаб; неатрактивни условия на труд; ниско възнаграждение, което не съответства на квалификацията на лекарите .

Съществуващата организация на медицинската помощ в МЛС, съответства на възможностите на ГДИН във всяко отношение и до голяма степен осигурява необходимата медицинска помощ, като гарантира физическото и психическото здраве на задържаните под стража и лишени от свобода. Незабавната медицинска помощ се осъществява от щатните служители на системата в регламентираното им работно време, а при необходимост администрацията на затворите предоставя услугите на Центровете за спешна медицинска помощ за незабавно обслужване при нужда. Срещат се сериозни трудности за предоставяне на здравни грижи в териториалните звена с намален медицински човешки ресурс, поради липса на кандидати с необходимото образование и квалификация за обявените вакантни длъжности. Налага се обявяването на един и същи конкурс по няколко пъти поради липса на кандидати. Настаняването в местата за лишаване от свобода е по скоро еквивалент на място за живеене, а не на хоспис. В почивните дни и през нощта се ползват услугите на Центровете за спешна и неотложна медицинска помощ или медицински персонал на затворите.

Лишени от свобода, нуждаещи се от диагностично уточняване и лечение се хоспитализират в двете специализирани болници за активно лечение на лишени от свобода (СБАЛЛС – София и СБАЛЛС –Ловеч). Тежко болните и инвалидите се транспортират незабавно със специализиран медицински транспорт и придружител медицинско лице. Администрацията на затворите осигурява конвоирането и транспортирането на лишени от свобода за провеждане на изследвания, консултации с лекар специалист в лечебни заведения, извън местата за лишаване от свобода. По преценка и предписание на специалиста, нуждаещите се пациенти се хоспитализират в съответното лечебно заведение за болнична помощ. Решението за провеждане на диагностични процедури или хоспитализация се взема единствено и в интерес на здравето и живота на нуждаещите се пациенти, с информирано съгласие от тяхна страна.

В Бургаския затвор приемният медицински преглед се осъществява незабавно след приемането. За разлика от това, във Варненския затвор бяха наблюдавани забавяния, достигащи до седем дни. В двете заведения медицинският преглед е повърхностен и се състои просто от разпитване на затворника за предишни заболявания и измерване на неговия пулс и кръвно налягане.

По отношение на скрининга за заразни болести, двете заведения се посещават два пъти месечно от НПО, на доброволна основа, за изследвания за ХИВ, сифилис, хепатит В и С. Освен това всеки новоприет в Бургаския затвор попълва анкетна карта за скрининг на туберкулоза и суспектните случаи се подлагат на Манту и рентгенография на гръдния кош. В двата затвора резултатите се предават само на съответните затворници, а не на медицинския персонал в затвора. В Бургаския затвор се записват само положителните кръвни проби, а

всички отрицателни резултати незабавно се унищожават, без да се запазва никаква документация.

В местата за лишаване от свобода са включени дейностите на Националната програма за превенция и контрол на ХИВ/СПИН в Р. България и Националната „Укрепване контрола на туберкулозата в Р. България”, дейност „Намаляване трансмисията на туберкулоза в затворите”. С финансови средства от Глобалния фонд за борба със СПИН, туберкулоза и малария по програма „Подобряване контрола на туберкулозата в България” ежегодно се провежда масов скрининг в затворите, при спазване принципите на доброволност, анонимност и конфиденциалност.

На основание на съвместна заповед на Министъра на здравеопазването и Министъра на правосъдието, затворите се посещават по утвърден график от кабинет за анонимно и безплатно консултиране и изследване за ХИВ/СПИН (КАБКИС) През 2011г. са проведени профилактични прегледи: за ХИВ/СПИН - 3986, за сифилис – 4309. Изследването се предлага на всеки лишен от свобода и се предоставя доброволно и анонимно с пред и след тестово консултиране на клиента, без присъствие на персонал от затворническата администрация.

Осигурено е финансиране от Глобалния фонд за борба със СПИН, туберкулоза и малария по Програма ”Подобряване контрола на туберкулозата в България” на стойност 35 000 евро за масов скрининг за туберкулоза чрез флуорографски прегледи на 7 000 лишени от свобода. При постъпването на лишени от свобода в затворите е проведен скрининг за туберкулоза на 7589 лица, от тях чрез анкета на 6149, флуорографско изследване или рентген – 2977, туберкулинов кожен тест на Манту – 1311, на 1083 лица е взет експекторален материал за микроскопско изследване и посявка. Резултатите от скрининга са верифицирани от експерти от министерство на здравеопазването и представители на КРМЈ в България.

В контекста на горепосоченото КПИ повтаря своята препоръка за предприемане на стъпки, които да гарантират щателен скрининг на новопостъпилите затворници за телесни увреждания. В този контекст, попълваният от лекаря доклад трябва да съдържа, освен подробно описание на установените увреждания, евентуалните обвинения на засегнатия затворник и заключенията на лекаря относно съответствието на тези обвинения с обективните медицински констатации. По-нататък, при документиране на увреждания, които съответстват на обвинения за малтретиране от затворника (или дори при липсата на обвинения са показателни за малтретиране) докладът трябва да бъде предаван по надлежния ред на съответния прокурор. Освен това резултатите от всеки преглед, включително горепосочените заявления и заключенията на лекаря, трябва да бъдат предавани на затворника и неговия адвокат.

Всеки лишен от свобода след постъпването му в затвор, поправителен дом или арест незабавно се подлага на първичен медицински преглед за оценка на общото му здравословно състояние и санитарна обработка. При констатирани следи от насилие, лицето се освидетелства и се предприемат мерки за оказване на медицинска помощ, като незабавно се уведомява съответният началник.

Приемаме констатациите в доклада, относно водене на медицинската документация. ГДИН периодично и регулярно напомня на служителите да се спазват стриктно нормативните разпоредби. С окръжно писмо рег. № 5536/19.06.2006г. са дадени указания за стриктно водене на медицинската документация и съхранение в заключени шкафове. Във връзка с настоящите препоръките, отново е изпратено окръжно писмо рег. № 58213/28.05.2012 г. на главния директор на „Главна дирекция „Изпълнение на наказанията” до всички затвори, с дадени указания за подобряване качеството на първичната и специализирана извънболнична и болнична помощ, оказвана на лишените от свобода. На

всеки пациент да се изготвя пълно и добре структурирано медицинско досие, с четливо попълнени документи. Същите да съдържат цялата клинична информация, с която лечебното заведение разполага за този пациент. Задължително в досието да се включват записи за всяко посещение, за проведени консултации, за проведено лечение и всички клинично-лабораторни, инструментални и образни изследвания. Тази информация да бъде на хартиени носители, като могат да се създават и компютърни файлове. Към медицинските досиета на пациентите да се включват и получени документи от консултанти и лечебни заведения за болнична помощ. Медицинските специалисти периодично да добавят към медицинските досиета на пациентите с хронични заболявания етапни епикризи за тяхното развитие и оценка, изготвени в медицинския център на затвора. В лечебните заведения да се създаде специална картотека за съхраняване на медицинските досиета и до нея да има достъп само упълномощен за това персонал. Да се създаде система за съхранение, подбор и търсене на медицински досиета на пациенти с които не се работи, като се осигури сигурно място за съхранението им. Медицинските записи, бланки на административни и други официални документи, с които може да се злоупотреби, да се съхраняват на места с ограничен достъп на външни лица. Създава се система за съхранение, подбор и търсене на медицински досиета на пациенти с които не се работи, като се осигурява сигурно място за съхранението им. Медицинските записи, бланки на административни и други официални документи, с които може да се злоупотреби, се съхраняват на места с ограничен достъп на външни лица.

Реда за раздаване на медикаменти на лишените от свобода е регламентиран в Наредба № 2 от 22 март 2010 г. На лишените от свобода се осигуряват необходимите лекарства в амбулаторията на медицинския център. Тяхното получаване се удостоверява чрез подпис на лишения от свобода в амбулаторната книга. ГДИН периодично и регулярно напомня на служителите да се спазват стриктно нормативните разпоредби. С окръжно писмо рег. № 5536/19.06.2006 г. са дадени подробни указания за стриктно спазване правилата за добра медицинската практика за приемане, съхранение в заключени шкафове и раздаване на медикаменти и лекарствени средства на лишените от свобода. Във връзка с настоящите препоръки, отново е изпратено окръжно писмо рег. № 58213/28.05.2012 г. на главния директор на „Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ до всички затвори, с дадени указания за подобряване качеството на първичната извънболнична и болнична помощ, оказвана на лишените от свобода. Конкретно по тази препоръка на КПИ е дадено следното указание в писмото: „Клиничните решения и други оценки на здравното състояние на всеки лишен от свобода да се ръководят единствено от медицински критерии, като техният обем да се определя от затворническия лекар. Медицинското решение се взема единствено в интерес на здравето на лишените от свобода.

На лишените от свобода назначени, като помощен персонал (санитар) в МЦ, да не се разрешава участие в диагностични, лечебни и рехабилитационни процедури, както и процедури по грижа за болните, при които се налага съприкосновение с тялото на болния, с изключение на процедури по палиативни грижи за терминално болни пациенти.

Ръководството на ГДИН напълно споделя необходимостта от конфиденциалност при провеждане на медицински прегледи и правото на тайна на пациента. Присъствие на служител на НОС в медицинския център се преценява за всеки конкретен случай само при необходимост (Наредба № 2 от 22 март 2010г.) Такава практика е допустима само при проява на вербална или физическа агресия от страна на пациента. В лечебните заведения на местата за лишаване от свобода се спазват стандартите за качество на индивидуалната работа на медицинските длъжностни лица и на условията за нейното извършване, както и зачитане правата на човека, което значи, че разгласяване на прегледите от медицински специалист не се допуска.

Приемаме констатациите в доклада, относно водене на медицинската документация. За съжаление, констатирани практики на непълно водене на медицинската документация в двата затвора могат да бъдат обяснени единствено с липсата на достатъчен медицински персонал и голямата натовареност в амбулаторията. ГДИН периодично и регулярно напомня на служителите да се спазват стриктно нормативните разпоредби. В тази насока са изготвени следните указания:

На всеки лишен от свобода (пациент) задължително да се:

- Извършва първичен, основен медицински преглед с обща оценка на здравословното състояние и санитарна обработка. При констатирани следи от насилие лицето се освидетелства и се предприемат мерки за оказване на медицинска помощ, като незабавно се уведомява съответния началник;
- Изготвя пълно и добре структурирано медицинско досие (здравен картон), с четливо попълнени документи, което да съдържа цялата клинична информация, с която лечебното заведение разполага за този пациент;
- Включват в здравния картон записи за всяко посещение, проведени консултации, проведено лечение и всички клинично-лабораторни, инструментални и образни изследвания (информацията да бъде на хартиени носители, като могат да се създават и компютърни файлове);
- Към медицинските досиета на пациентите да се включват и получени документи от консултанти и лечебни заведения за болнична помощ. Медицинските специалисти периодично да добавят към медицинските досиета на пациентите с хронични заболявания етапни епикризи за тяхното развитие и оценка, изготвени в медицинския център на затвора.”

По предложение на директора на медицинския център, лишените от свобода могат да бъдат назначавани за помощен персонал към лечебните заведения (Наредба № 2 от 22 март 2010г.) Всички лишени от свобода, които се назначават на работа преминават през експертно психологическо изследване и се прави оценка на риска от социален работник и психолог, с цел да се установят търсени качества за извършване на определена дейност. Ангажирането на лишените от свобода с трудова дейност се отразява благоприятно за ресоциализацията на лишените от свобода. ГДИН изрично споделя становището, че помощният персонал няма право да извършва други дейности, освен хигиенизиране на помещенията. Указанията, които ГДИН периодично изпраща до началниците на всички затвори са категорични в предписанията. Разпоредено е на лишените от свобода назначени, като помощен персонал (санитар) в МЦ, да не се разрешава участие в диагностични, лечебни и рехабилитационни процедури, както и процедури по грижа за болните.

В местата за лишаване от свобода работят 14 Програми за субституиращо и поддържащо лечение с метадон. С цел въвеждане на единна процедура и ред при предоставяне на Метадон за лечение в местата за лишаване от свобода, съвместно с дирекция „Наркотични вещества“ при Министерство на здравеопазването, Националния център по наркомании (НЦН) и ГДИН е изготвен и изпратен на 07.12.2011 г. единен документ до ръководителите на Програми за субституиращо и поддържащо лечение с метадон и началниците на всички затвори, да се спазват задължителни указания. Ръководителите на програми следва ежемесечно да осигуряват на пациентите, които изтърпяват наказание лишаване от свобода и са включени в ръководената от тях програма за субституиращо и поддържащо лечение: Индивидуално консултиране от лекар психиатър; Извършване на уринно тестване; Психологическа консултация.

Медицинското обслужване, което се осигурява на задържаните и лишените от свобода е равнопоставено с това на свободните граждани в Р. България. Трудности се срещат поради големият брой лишени от свобода с прекъснати здравно осигурителни права още преди

постъпването им в местата за лишаване от свобода. Повече от 85% от лишените от свобода влизат в затвора с прекъснати здравноосигурителни права. Съгласно чл. 40, ал. 3, т. 6 от Закона за здравното осигуряване, задържаните под стража и лишените от свобода лица се осигуряват за сметка на републиканския бюджет. В специалния Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража – чл. 128, ал. 2 и чл. 84, ал. 2, т. 4 е уредено задължението на държавата в лицето на Министерството на правосъдието да внася за сметка на републиканския бюджет здравноосигурителни вноски за всички лишени от свобода от момента на задържането им. Бихме желали да информираме делегацията, че тук става въпрос за лица с прекъснати здравно осигурителни права от преди постъпването им в местата за лишаване от свобода, когато са били свободни граждани. Съгласно чл. 109, ал. 1 от Закона за здравното осигуряване (ЗЗО) лицата са длъжни да заплащат оказаната медицинска помощ, ако не са внесли повече от три дължими месечни вноски за период 36 месеца до началото на месеца, предхождащ месеца на оказаната медицинска помощ. ГДИН няма правно основание да възстанови със задна дати неплатените осигуровки на лишените от свобода.

Лишените от свобода с прекъснати здравно осигурителни права не могат да ползват услугите на НЗОК – хоспитализация по клинична пътека във външно лечебно заведение. Становището на експертите от министерство на здравеопазването е, че не съществува механизъм по който лечебните заведения да бъдат принудени да лекуват „безплатно” здравно неосигурени лица, било то свободни граждани или лишени от свобода. Поради ниския социален и финансов статус на някои пациенти, от бюджета на Главна дирекция ”Изпълнение на наказанията” се заплащат услуги за лечение във външни лечебни заведения, въпреки че законодателят не е предвидил правно основание, ГДИН да заплаща лечението на здравно неосигурените лица. Това поставя лишените от свобода в привилегировано положение спрямо свободните граждани. Свободните граждани също заплащат медицинските консумативи за своя сметка, по цени определени от лечебните заведения. Конституцията на Република България в чл. 6, ал. 2 е прогласила принципа за равенство на всички граждани пред закона и за недопускане на никакви ограничения на правата им или привилегии на различна основания.

За всеки конкретен случай на заболяване, при който е възникнала необходимостта от провеждане на високоспециализирани диагностични процедури или закупуване на скъпоструващи медикаменти, ГДИН одобрява отпускането на допълнителни финансови средства. Главна дирекция „Изпълнение на наказанията” разбира изключителната сериозност на проблема от юридическа и финансова гледна точка. За да се гарантира достъпа до „безплатни” здравни услуги на лишените от свобода в лечебните заведения, е направено предложение за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, № 201 – 02 – 25, внесено в Министерския съвет на 23.04.2012 г., приет на първо гласуване на 11 юли 2012 година.

За доставка на медикаменти и медицински консумативи за нуждите на 13-те затвора и арест гр. София, на основание сключен договор между Министерство на правосъдието и фармацевтична фирма се осигуряват необходимите медикаменти по предварително изготвени спецификации на база актуализиран миналогодишен разход.

В останалите арести необходимите лекарствени продукти, съответно разрешени за употреба в страната се осигуряват своевременно при нужда, на основание на предписани от лекари, лекари по дентална медицина и фелдшери рецепти. Няма определено изискване за годишен план за лекарства и лимит на финансови средства за медикаменти. Това се основава отново на принципа за равнопоставеност на медицинското обслужване, което се осигурява на задържаните, с това на свободните граждани.

Съгласно ЗИНЗС лишените от свобода могат да получават лекарства отвън със знанието на лекаря на съответното лечебно заведение и под негов контрол.

Министерство на правосъдието и Министерство на здравеопазването традиционно работят в тясно сътрудничество и взаимодействие. Всички нормативни документи, регламентиращи медицинското обслужване в местата за лишаване от свобода се съгласуват и утвърждават от министрите на двете ведомства.

В условията на икономическа криза на държавата и кардинални реформи в националната здравна система, съществуващата организация на медицинската помощ в местата за лишаване от свобода най-добре съответства на възможностите на ГДИН.

Препоръките на КПИ отнасящи се до промени в правния статут на лишените от свобода са свързани със законодателни промени, които ще бъдат подложени на едно задълбочено разглеждане.

Към настоящия момент в Народното събрание на Република България е внесен Проект на ЗИД на ЗИНЗС, който предстои да бъде обсъден и приет.

В него са предвидени промени свързани със статута на лицата изтърпяващи „лишаване от свобода“ които са в духа на едно по хуманно и отговарящо на утвърдените стандарти третиране.

Що се отнася до направения от КПИ коментар, за промяна на законодателството с оглед прилагане на института на условното предсрочно освобождаване по отношение на всички доживотно осъдени лица, това е един дискуссионен въпрос, свързан с задълбочен анализ и преценка, за да се направят съответните промени в наказателно-изпълнителната материя.

Външен надзор

В двата затвора са извършвани проверки от Окръжна прокуратура Варна, Апелативна прокуратура и Окръжна прокуратура Бургас. Извършвани са и комплексни проверки от служители на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“. Предстоят и проверки от Омбудсмана на Република България, който съгласно чл. 19, ал. 2 от Закона за омбудсмана, изпълнява функциите на Национален превантивен механизъм по смисъла и в съответствие с Факултативния протокол по Конвенцията на Организацията на обединените нации против изтезанията и други форми на нечовешко или унижително отнасяне или наказание, приет на 18.12.2002 г.

При проверката, извършена на 08.11.2011 г. в затвора гр. Варна от прокурор от ОП Варна не са констатирани нарушения от страна на затворническата администрация. При срещи с лишени от свобода, са обсъдени въпроси, касаещи наложени от началника на затвора, дисциплинарни наказания и несъгласие с определени от съдебните органи общи наказания.

При проверката, извършена на 06.03.2012 г. в затвора гр. Варна от прокурор от ОП Варна са получени оплаквания от лишени от свобода, осъдени на доживотен затвор и доживотен затвор без замяна, лица, извършили престъпно деяние, за което закона предвижда налагане на най – тежкото наказание и лица, на които е наложено със заповед на началника на затвора дисциплинарно наказание „изолиране в наказателна килия за срок до 14 деноноция“. По отношение на запитванията и оплакванията, ОП Варна е указала 10-дневен срок на затворническата администрация, в който да се извърши проверка и лицата и прокуратурата бъдат уведомени писмено. Предписанията на надзорния прокурор, упражняващ надзор за спазване на законността при изпълнение на наказанията са изпълнени.

При извършена проверка на 17.01.2012 г. в затворническо общежитие „Разделна” от открит тип към затвора гр. Варна от страна на АП Варна и с участието на надзорния прокурор, са обсъдени лошите битови условия. Установено е, че ремонтният кухненски блок отговаря на съвременните норми и предстои обявяване на обществена поръчка за извършване на необходимия ремонт в затворническото общежитие. В тази връзка ще отбележим, че са определени средства за ремонт и реконструкция на затворническото общежитие по линия на НОРВЕЖКИЯ ФИНАНСОВ МЕХАНИЗЪМ. Предстои избор на изпълнител /изпълнители/ на строително ремонтните дейности и доставка на оборудване до края на бюджетната 2012 г. с приблизителен срок на приключване средата на 2013 г. По отношение на проблема, касаещ не получаване на стоматологична помощ, е констатирано, че за момента същият е нерешим поради липса на кандидати за длъжността.

При извършена проверка на 12.07.2012 г. в затвора гр. Варна от страна на АП Варна и с участието на надзорния прокурор, са поставени въпроси, касаещи условно – предсрочно освобождаване от изтърпяване на останалата част от наказанието, замяна на режима на изтърпяване на наказанието в по – лек, преместване в затворническо заведение от по – лек тип, прекъсване изпълнението на наказанието, неправилно определени общи наказания, неправилно приложен чл. 24 НК, неоснователен отказ от зачитане на предварителен арест, неизвеждане на работа, умишлено задържане и унищожаване от инспектори социална дейност и възпитателна работа на молби на лишените от свобода, съдържащи и искане за среща с началника на затвора. Голяма част от тези оплаквания са проверявани многократно и не отговарят на обективната истина. Обсъдени са и употребата на сила, засилени предпазни мерки, помощни средства и оръжие, както и медицинското обслужване. Констатирано е забавено изпращане от страна на затворническата администрация на уведомления за началото на изпълнението на наказанието лишаване от свобода. Разпоредено е незабавно да се изпраща информация за началото на наказанията на прокуратурата, която привежда в изпълнение присъдите на съда.

При извършена проверка на 13.09.2012 г. в затвора гр. Бургас от прокурори от ОП Бургас са обсъдени въпросите относно приложението на засилени предпазни мерки, употреба на сила, помощни средства и оръжие, налагане на дисциплинарни наказания и поощряване на лишените от свобода. Проверката е обхващала периода 01.01.2012 г. – 30.06.2012 г. Проверени са регистрите за награди и наказания. Установено е, че при употреба на физическа сила и помощни средства спрямо лишените от свобода, винаги е уведомяван прокурорът, упражняващ надзор за законност. В тази връзка няма нарушения. Констатирани са случаи при налагане на дисциплинарните наказания, при които се стига до нарушение на чл. 104, ал. 1 ЗИНЗС. Тези случаи са преустановени след извършена проверка от служители на ГДИН в затвора гр. Бургас през месец юли 2012 г.

Проверки в двата затвора са извършвани и от г-жа Диана Ковачева – министър на правосъдието и от г-н Пламен Георгиев – заместник министър на правосъдието.